Llei d'educació de Catalunya. Necessitat i oportunitat

Martí Teixidó, president de la Societat Catalana de Pedagogia (SCP), filial de l'IEC

El 1997, l'IEC va fer públic un estudi titulat Per a un sistema d'ensenyament nacional català, elaborat des de la perspectiva de la pedagogia, que analitzava fins a quin punt el sistema d'aquell moment acomplia la seva funció amb plena voluntat normalitzadora respecte a la identitat del país. L'Estatut d'autonomia de Catalunya de 2006 duu la voluntat política d'organitzar l'educació amb criteri propi i de respondre a les necessitats de la societat catalana. I així, el Govern de la Generalitat ha posat sobre la taula un projecte de llei d'educació de Catalunya.

La necessitat és evident. Catalunya ha de decidir el seu model educatiu, les finalitats i els elements identitaris sense subordinacions externes. No cal que ens diguin ni quantes hores curriculars de res, ni com hem d'organitzar el coneixement en matèries, àrees o àmbits. No podem seguir amb un subsistema educatiu d'Espanya i les rigideses que ens imposa. Això sens perjudici de lleialtat que ens compromet a garantir que els joves ciutadans seran competents en llengua castellana, que coneixeran la realitat i les institucions de l'Estat i que se sentiran pertanyents i participants a la Unió Europea. Arribarem a les finalitats comunes pels camins més adequats a la nostra realitat.

La Llei d'educació de Catalunya (LEC) és necessària des del punt de vista polític, però no es planteja en un moment oportú. Després de les insuficiències manifestes en l'aplicació de la LOGSE (1990), que va ser contrareformada per la LOCE (2002) sense resoldre els problemes d'aplicació, estem en el marc de la LOE (2006), una llei d'Estat excessiva: cent cinquanta-set articles i un reguitzell de disposicions addicionals, transitòries i finals. Els professionals i els ciutadans estan cansats de tanta confrontació legislativa per quedar-nos en el mateix punt: molta declaració és retòrica, no arriba a alternatives d'aplicació pràctica que millorin efectivament l'educació escolar. Les declaracions i contradeclaracions de partits no generen confiança; els pares no veuen novetat en la prestació del servei, i els sindicats professionals, davant possibles canvis, defensen les posicions que puguin atorgar-los representació majoritària. Posar ara sobre la taula un projecte de LEC de cent vuitanta-un articles, quan arrosseguem desconfiança en les lleis, torna a abocar-nos a declaracions i contradeclaracions fetes des de la perspectiva de grups d'interès o de

confrontació política. Així no podrem fer front a la imposició externa sobre l'educació a Catalunya i difícilment resoldrem els problemes greus que ja coneixem, tot esperant el sempre llarg procés de desenvolupament de les lleis.

Hauríem de fer opció per una llei mínima d'acords fonamentadors d'una acció educadora compartida per tots els ciutadans, d'un ensenyament encarregat als professionals docents de la institució escolar i d'uns aprenentatges d'instrucció bàsica que s'ensenyin segons regles tècniques comunes. Tot això ha d'estar impulsat pel gust, pel coneixement molt més potent que l'aspiració a una bona nota. El gust pel coneixement o l'interès i el rendiment personal segons capacitats de cadascú han de ser els indicadors d'avaluació personal. El nivell d'una escola, els resultats obtinguts pels alumnes, són un indicador enganyós, ja que el valor d'una escola està en el valor afegit que ofereix als alumnes a través dels anys, el diferencial entre l'entrada i la sortida. Possiblement, els millors resultats d'una escola són més atribuïbles a les condicions econòmiques, socials i culturals de les famílies que a l'acció pedagògica específica. Ara ho ha constatat la investigació Pisa 2006; les desigualtats socioeconòmiques poden explicar solament la diferència de l'11 % en el rendiment. S'han de compensar les desigualtats socioeconòmiques, però tots els centres han de millorar els resultats, i això depèn d'una didàctica adequada, d'una bona direcció pedagògica i d'una organització escolar consistent.

És en la pedagogia com a forma d'intervenció professional de base científica que tenim una oportunitat. Una oportunitat que a Catalunya van desenvolupar tan bé en temps difícils: els mestres i professors compromesos en l'escola catalana de renovació pedagògica quan la renovació pedagògica era un moviment coincident en les finalitats sense una direcció única, sense jerarquia. Però a cada escola de renovació pedagògica hi havia un o més professionals que lideraven, que anaven al davant obrint camí, que cercaven solucions als problemes dels infants observant, pensant, dialogant i decidint sense necessitat de lleis ni reglaments.

Quan la renovació pedagògica s'ha volgut generalitzar, quan totes les escoles s'han afegit a la innovació i a assajar nous sistemes didàctics, no hi ha hagut els líders necessaris; no hi ha, en general, directors pedagògics a les nostres institucions escolars. Tot és opinable, tothom en sap igual, tothom té un projecte... La dispersió pedagògica és manifesta, i els resultats escolars, ben migrats. Això explicaria que comunitats autònomes amb menys tradició de renovació pedagògica, amb funcionaments escolars més tradicionals, assoleixin millors resultats escolars. Justament quan es vol renovar o innovar un sistema és quan més cal que al capdavant hi hagi un professional amb competència acreditada i iniciativa creativa i prudent alhora. Que potser no és així en els equips d'investigació o en equips mèdics d'hospitals?

La LEC ha de ser breu. Potser no cal que ho vulgui dir tot i acabi seguint el guió marcat per la Llei d'educació d'Estat. S'hauria de concretar en una vintena o trentena d'articles la decisió política que ens comprometés a tots. A partir d'aquí, les institucions escolars, amb autonomia efectiva i lideratge reconegut, han d'organitzar-se per a un bon funcionament i resultats escolars que comencen per constatar que els alumnes estan interessats en el coneixement i que desenvolupen les seves capacitats manifestes amb satisfacció.

El marc polític de la llei ha de permetre:

* Que les escoles responguin a les necessitats horàries dels ciutadans oferint diversitat horària, horari escolar bàsic i serveis educatius opcionals. És possible sense majors costos.

* Que les escoles amb més dificultats inicials tinguin recursos econòmics i personals per compensar-les des del primer moment i fer efectiva la igualtat d'oportunitats a tots els infants i joves. Hom comprendrà que les escoles amb alumnes més afavorits rebin menys recursos.

* Que les escoles desenvolupin l'acció pedagògica amb autonomia, donant compte de les seves decisions i potenciant agrupacions d'escoles que treballen en xarxa, diversificades segons determinades opcions que ofereixen als ciutadans.

* Que hi hagi una efectiva supervisió educativa professional amb presència a les aules i avaluacions periòdiques d'equips de recerca externs. Unes escoles podran incrementar el grau d'autonomia, d'altres seran supervisades i assessorades amb més intensitat.

Si es decideix fer públics resultats escolars, que siguin indicadors de valor afegit per a la institució escolar, reconeixement d'aquells professionals que aconsegueixen fer de l'escola una institució d'igualtat social.

Més val que evitem una llarga confrontació i apliquem accions concretes des del primer dia: l'administració educativa, els professionals, les famílies..., tots a favor dels alumnes, joves ciutadans.

Butlletí de l'IEC Número 125. 21 d'octubre de 2008